

تحلیلی بر نابرابری‌های فضایی-کالبدی و تاثیر آن بر رضایتمندی ساکنان مطالعه موردی: سکونتگاه غیررسمی شهر همدان (کوی ولیعصر)

محمدعلی محمدی^۱

دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، واحد ملایر، دانشگاه آزاد اسلامی، ملایر، ایران

مجید شمس

استاد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، واحد ملایر، دانشگاه آزاد اسلامی، ملایر، ایران

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۶/۰۶/۰۶ تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۶/۰۸/۲۲

چکیده

تفاوت‌های فضایی موجود در ساختار شهرها و فقر شدید گروه‌های اجتماعی و در نهایت انتقال پدیده‌ی فقر روستایی به فقر شهری موجب ایجاد سکونتگاه‌های غیررسمی در درون یا مجاور شهرها به شکل خودرو و فاقد مجوز توسط اقشار کم‌درآمد شده است. این شرایط باعث نابرابری و عدم انطباق در ابعاد مختلف گردیده است. نابرابری فضایی به معنای وجود تفاوت بین ویژگی‌های اجتماعی، اقتصادی و کالبدی نواحی مسکونی یک شهر و بررسی عوامل مؤثر در ایجاد و تشدید آن می‌باشد. از بازتاب‌های این انطباق نیافتگی می‌توان به اغتشاش در ساختار فضایی، بروز پدیده جدایی اجتماعی، ایجاد تفاوت فضایی در ساختار شهرها، فقر شدید گروه‌های اجتماعی و در نهایت بروز پدیده‌ی فقر شهری اشاره کرد. در پژوهش حاضر از روش پرسشنامه برای مقایسه ویژگی‌های کالبدی منطقه کوی ولیعصر در شهر همدان با استفاده از نرم‌افزار SPSS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. آزمون رگرسیون و پیدا کردن رابطه‌ی بین رضایتمندی کلی و هریک از شاخص‌های چهارگانه‌ی دیگر حاکی از آن است که طبق مدل نهایی بدست آمده شاخص ایمنی رابطه‌ی قویتری با رضایتمندی کلی داشته که مؤکد آن است که به منظور ارتقا رضایتمندی ساکنان لازم است بیشترین اقدامات در بخش ایمنی صورت گیرد. مقاله حاضر برگرفته از رساله‌ی دکتری نگارنده با عنوان بازآفرینی سکونتگاه‌های غیررسمی در راستای تحقق بخشی سازمان فضایی شهر همدان تدوین گردیده و هدف اصلی آن بررسی مناطق برخوردار و غیر برخوردار در شهر همدان و ارائه راهکارهای مناسب جهت توانمندسازی، ساماندهی و بازآفرینی آن مناطق می‌باشد.

واژگان کلیدی: نابرابری فضایی - سکونتگاه‌های غیررسمی - کوی ولیعصر - بازآفرینی - همدان

مقدمه

جهان به سرعت در حال گسترش زندگی شهری است. رشد سریع و نامتعادل شهرها، پیامدهای نامطلوب اقتصادی، اجتماعی و کالبدی را به همراه داشته است. یکی از اثرات نامطلوب آن، سکونت‌گاه‌های غیررسمی است که به‌عنوان آیین‌نامه تمام‌نمای مسائل شهری، دارای جایگاه و اهمیت ویژه‌ای می‌باشد.

درواقع به موازات گسترش سریع شهرنشینی، حاشیه‌نشینی نیز در اکثر نقاط شهری جهان گسترش یافت و افزایش فقر شهری و اختلاف زیاد در میان محلات شهری از جمله عوامل اصلی بودند که انگیزه نخستین تحلیل‌های جامعه‌شناختی زندگی شهری را به وجود آوردند. در ایران شرایط جنگی کشور و به دنبال آن بازسازی شهرهای جنگ‌زده باعث گردید که به چنین پدیده‌ای کمتر توجه شود. توجه جدی دولت به مساله حاشیه‌نشینی و اسکان غیررسمی پس از غفلتی طولانی به زمستان ۱۳۸۲ بازمی‌گردد. تا ضمن ساماندهی آن‌ها، بتوانند با مدیریت صحیح شهری در جهت کاهش مسائل و مشکلات شهرها اهتمام ورزند (Maajedy&Lotfi,2007:41)

باید اذعان داشت بخشی از شهرنشینان کشور از مسکن نامناسب، کمبود خدمات و زیرساخت‌های شهری و فقدان محیط اجتماعی سالم رنج می‌برند و با فقر نسبی و بیکاری گسترده مواجه هستند.

تفاوت‌های فضایی موجود در ساختار شهرها و فقر شدید گروه‌های اجتماعی و درنهایت انتقال پدیده‌ی فقر روستایی به فقر شهری موجب ایجاد سکونتگاه‌های غیررسمی در درون یا مجاور شهرها به شکل خودرو و فاقد مجوز توسط اقبال کم‌درآمد شده است. این نابرابری‌ها باعث عدم انطباق در ابعاد مختلف گردیده است. از بازتاب‌های این انطباق‌نیافتگی، اغتشاش در ساختار فضایی و بروز پدیده جدایی اجتماعی در بسیاری از شهرهای کشور بوده که به‌خصوص با توجه به ویژگی‌های مربوط به مکانیزم هدایت، کنترل شهری و بوم‌شناختی اغلب این شهرها، منجر به جدایی فضایی در سطح شهر و پیدایش نواحی مسکونی خاص گروه‌های اجتماعی - اقتصادی گوناگون شده است. نابرابری فضایی به معنای وجود تفاوت بین ویژگی‌های اجتماعی، اقتصادی و کالبدی نواحی مسکونی یک شهر و بررسی عوامل مؤثر در ایجاد و تشدید آن می‌باشد.

در ایران بیش از ۱۱ میلیون نفر از جمعیت کشور را جمعیت حاشیه‌نشین تشکیل می‌دهند و این معضل که امروزه دامن‌گیر شهرهای کلان‌کشورمان شده، هنگامی به وجود می‌آید که مردم مناطق مستضعف‌نشین به‌راحتی نتوانند نیازهای اقتصادی و معیشتی خود را برطرف کنند. از این رو دست به مهاجرت می‌زنند و چون نمی‌توانند به‌راحتی خود را با فرهنگ شهرنشینی در کلان‌شهرها تطابق دهند و توان مالی اقامت در درون شهر را ندارند، بالاچاره به حاشیه رانده می‌شوند و حاشیه‌نشینی را بر می‌گزینند. در این شهرها، همواره یک نوع دوگانگی دیده می‌شود: از یک سو شهر قانونی که زمین و واحدهای مسکونی آن بر مبنای قوانین و مقررات جاری تهیه گردیده و از سوی دیگر شهر غیرقانونی که زمین و واحدهای مسکونی آن به‌صورت تصرف عدوانی و غیرقانونی اشغال شده که بیشتر مناطق حاشیه‌نشین و آلونک‌نشین شهرها را شامل می‌شود. شهر قانونی سالانه به‌طور متوسط ۳ تا ۴ درصد توسعه می‌یابد، درحالی‌که شهر غیرقانونی، سالانه دو برابر شهر قانونی (۷ تا ۸) درصد توسعه پیدا می‌کند (Shakoi; 2000:108). عدم انطباق فضایی در عرصه‌های مختلف از جمله اقتصادی، فرهنگی، کالبدی و... از موارد قابل توجه در این مناطق در مقایسه با سایر مناطق می‌باشد.

از بازتاب‌های این انطباق‌نیافتگی، اغتشاش در ساختار فضایی و بروز پدیده جدایی اجتماعی در بسیاری از شهرهای کشور بوده که به‌خصوص با توجه به ویژگی‌های مربوط به مکانیزم هدایت و کنترل شهری و ویژگی‌های بوم‌شناختی اغلب این شهرها، منجر به جدایی فضایی در سطح شهر و پیدایش نواحی مسکونی خاص گروه‌های اجتماعی-اقتصادی گوناگون شده است. نابرابری فضایی به معنای وجود تفاوت بین ویژگی‌های اجتماعی، اقتصادی و کالبدی نواحی مسکونی یک شهر و بررسی عوامل مؤثر در ایجاد و تشدید آن می‌باشد. نابرابری فضایی یک مشکل برنامه‌ریزی به شمار می‌آید. این مشکل زمانی بروز می‌کند که ساختار فضایی (اجتماعی، اقتصادی، کالبدی و ...) نواحی مختلف یک شهر دارای تفاوت‌های بارز و آشکار باشند، این تفاوت‌ها نیاز به تدوین راه‌حل‌های برنامه‌ریزی در مورد نواحی مختلف دارد. راه‌حلی که جوابگوی هدف والای ایجاد تعادل فضایی در یک شهر باشد. شهر همدان هم از این قاعده مستثنا نیست و در برخی مناطق از جمله منطقه چهار (کوی ولیعصر) با مشکل گسترش افقی و اسکان غیررسمی و تضاد فضایی در نوع بنا و ساخت و ساز با انواع مصالح نامرغوب مواجه است. این امر باعث اختلاف و دوگانگی بین مناطق برخوردار شهر با مناطق حاشیه‌نشین شده است. بنابراین پژوهش حاضر به بررسی این اختلاف در بعد کالبدی-فضای پرداخته و به ارائه راهکارهایی برای کاهش این اختلاف می‌پردازد.

مفاهیم و مبانی نظری

نابرابری فضایی

در شهرها، گروه‌های جمعیتی مطابق با ویژگی‌های گوناگونی چون طبقه اجتماعی، سن، نژاد و ... از یکدیگر مجزا می‌شوند. در واقع جدایی فضایی گروه‌های مختلف جمعیتی صفت بارز شهرهای تمامی جوامع، چه بیشتر و چه کمتر توسعه‌یافته است. برای بسیاری از شهرها این جدایی، اگرچه پدیدآورنده بلکه تشدیدکننده برخی مشکلات اجتماعی بوده است و بسیاری از مشکلات اجتماعی - اقتصادی این‌گونه جوامع از وجود تفاوت مسکونی ناشی می‌شود. از جمله عمده‌ترین پیامدهای نابرابری فضایی در شهرها می‌توان به ایجاد افت و محرومیت در نواحی اشاره نمود که منجر به تشکیل نواحی فرسوده و سکونت‌گاه‌های غیررسمی در درون و حاشیه شهرها شده است.

تفاوت‌های فضایی موجود در ساختار شهرها و فقر شدید گروه‌های اجتماعی و در نهایت انتقال پدیده فقر روستایی به فقر شهری موجب ایجاد سکونتگاه‌های غیررسمی در درون یا مجاور شهرها (به‌ویژه شهرهای بزرگ) به شکلی خودرو، فاقد مجوز ساختمان و برنامه شهری با تجمعی از اقشار کم‌درآمد و سطح نازلی از کمیت و کیفیت زندگی می‌شود (Saraafi, 2002). ایجاد سکونتگاه‌های غیررسمی در واقع بازتاب اصلی توزیع نابرابر منابع قدرت، ثروت و درآمد است.

ساکنان سکونتگاه‌های غیررسمی در نتیجه وجود نابرابری‌های فضایی نه به خواست خود بلکه به تحریک و ترغیب شرایط حاد زندگی به این نواحی رانده شده‌اند و روند رو به تزاید این شکل از سکونت و استقرار جمعیتی زمان تحقق نسبی برابری فضایی تداوم خواهد یافت.

افت شهری در حقیقت تمرکز فضایی مشکلات محیطی، کالبدی، اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی است که به صورت سطوح بالای بیکاری، فقر، بدمسکنی و آلودگی وسیع محیطی ظاهر می‌گردد. افت شهری در نواحی که

دارای بیشترین تلفات و جدایش به لحاظ ساختار فضایی خود با سایر نواحی می‌باشند، به‌مرور زمان فرسودگی شهری و ایجاد نوحی فرسوده شهری را به دنبال خواهد داشت.

اسکان غیررسمی

هیچ تعریف پذیرفته‌شده جهانی از سکونتگاه‌های غیرمتعارف شهری وجود ندارد (Mwasumbi, 2003: 14). ادبیات مربوط به این‌گونه سکونتگاه‌های شهری در کشورهای در حال توسعه با پریشانی و ازگانی و عدم توافق بر چگونگی تعریف و مفهوم‌سازی بعضی از سکونتگاه‌ها همراه است. چه چیزی یک سکونتگاه غیررسمی را تشکیل می‌دهد؟ و چه چیزی معیاری برای تبیین کردن اشکال و مظاهر متفاوت این سکونتگاه‌ها است (Stadel, 1974 & Potter, 1985 & Burgess, 1985 & Purewal, 2000). در نتیجه تعدادی از واژگانی که برای شناسایی این سکونتگاه‌ها استفاده می‌شود عبارت‌اند از: حاشیه‌نشینی، زاغه‌نشینی، آلودگی‌نشینی. از طرفی یک تعدادی صفت‌ها هم برای توضیح بیشتر این سکونتگاه‌ها استفاده می‌شود از قبیل: حاشیه‌ای، خودرو، غیررسمی، بی‌برنامه، غیرقانونی، نامنظم، غیرمجاز، بی‌ضابطه و سکونتگاه‌های در حال گذار (انتقالی) (Purewal, 2000 & de Souza, 2001 & Jenkis, 2001). در کل باید گفت سکونتگاه‌های غیررسمی جایی است که گروهی از واحدهای مسکن بر روی زمین‌هایی ساخته‌شده‌اند که اشغال‌کنندگان دعوی قانونی ندارند، یا به عبارتی غیرقانونی آن را اشغال کرده‌اند (Clarke, 2008: 4). از نظر مرکز اسکان بشر سازمان ملل متحد همچون مسکنی است که با چهارچوب‌های قانونی و ضابطه‌ای مطابقت ندارد و در شهرهای دایر می‌شود که می‌تواند در سطوح متعددی غیررسمی باشد (UN-Habitat, 2003: 14).

سکونتگاه‌های انسانی که هیچ سازشی با الزامات قانونی ندارد و بدون فرآیندهای رسمی مالکیت قانونی، انتقال مالکیت، ضوابط ساخت و برنامه‌ریزی شهری ساخته‌شده است (Vienna Declaration, 2004: 1).

در ایران نیز اسکان غیررسمی تاکنون بانام‌های مختلفی به‌کاربرده شده، به‌ویژه: حاشیه‌نشینی، زاغه‌نشینی، مسکن نابهنجار، اسکان خودانگیخته، اسکان خودجوش (Hataminezhad 2008, 133).

برای درک ماهیت و مشخصات سکونتگاه‌های غیررسمی برخی از ویژگی‌های آن‌ها در زیر آمده است -مسکن‌سازی شتاب‌زده توسط استفاده‌کنندگان که عمدتاً به علت نداشتن پروانه ساختمانی و پیروی نکردن از برنامه‌ریزی رسمی شهرسازی، مجموعه‌ای نابسامان را به وجود آورده است؛

-پیوستگی عملکردی با شهر اصلی و گسست کالبدی از آن با تجمعی از اقشار عمدتاً کم‌درآمد و فقیر

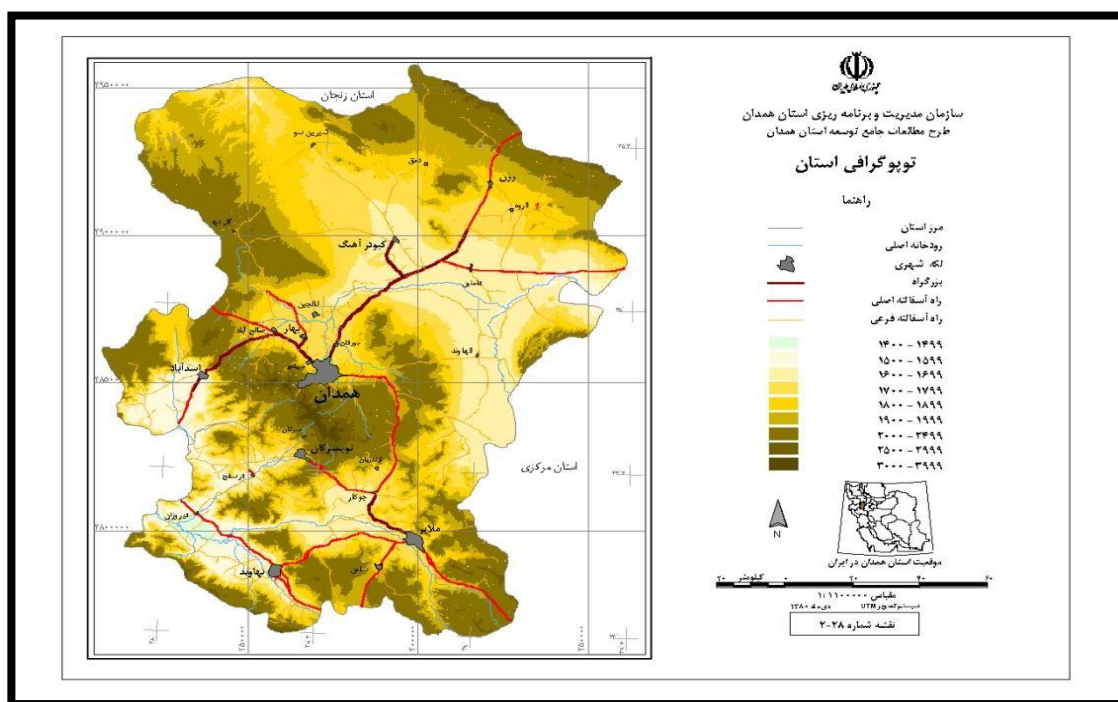
-محیطی با کیفیت پایین زندگی و کمبود شدید خدمات و زیربنای شهری و تراکم بالای جمعیتی (Ministry of Housing and Urban Development, 2002).

محدوده مورد مطالعه

شهر همدان در دامنه شمالی کوه الوند قرار گرفته و شیب کلی آن از جنوب به شمال با طول جغرافیایی ۴۸ درجه و ۳۲ دقیقه شرقی و عرض جغرافیایی ۳۴ درجه و ۴۸ دقیقه شمالی می‌باشد شهر همدان در بخش جنوب، جنوب شرقی و جنوب غربی به وسیله کوههایی با ارتفاع نه چندان مرتفع، اما بهم پیوسته مسدود گشته است. شهر همدان از دشت نسبتاً مسطح با ارتفاع ۱۷۳۱ متر از سطح دریا شروع و تا ارتفاع ۱۹۵۸ متر استقرار یافته است. در کل بافت

شهر غیر از چند عارضه طبیعی نظیر تپه مصلی و دو مسیل طبیعی با اسامی رودخانه آلو سجرد (مرادیگ) و دیوین که از میان شهر می گذرند و دو رودخانه دیگر که از شرق به نام چشین (کشین) و عباس آباد که از غرب شهر می گذرند، پستی و بلندی خاصی دیده نمی شود. (مطالعات جامع استان همدان ۱۳۹۰ (Iranian Population and Housing Census, 2016)). تا قبل از سال ۱۳۱۰ هجری شمسی شهر همدان همانند دیگر شهرهای کشور از رشدی بدون برنامه و طرح از پیش اندیشیده گسترش یافته است. این شهر جزء اولین شهرهای کشور است که توسط مهندس آلمانی «کارل فریش» طرحی شعاعی برای آن تهیه گردید که این طرح اساس توسعه های بعدی شهر قرار گرفت و ساختار و فرم شهر را تعیین نمود..

در سال ۱۳۴۹ یکی از تحولات ساختاری شهر همدان رقم خورد و شهرک هایی با طرح و برنامه از پیش تعیین شده قبلی ایجاد گردیدند. ویژگی اصلی این شهرکها از نظر ساختار شهرسازی، هدایت شهر به سمت توسعه گسیخته بوده و عملاً شهر را از توسعه شعاعی خارج ساخته است. در محله ولیعصر با مساحتی بیش از ۱۶۶ هکتار و جمعیتی معادل ۱۹۷۲۰ نفر در شمال غربی شهر همدان واقع شده است. مجموع سرانه کل کاربریهای محله اعم از سطوح خالص و ناخالص شهری برابر ۸۴/۳۷ متر مربع می باشد که در مقایسه با متوسط سرانه شهر یعنی ۱۵۶/۲۵ متر مربع و سرانه کاربریها در منطقه ۶ شهر همدان، (۱۲۶/۴ متر مربع) برخورداری پایینی را نشان می دهد. بررسی میزان سرانه محله ولیعصر نشان دهنده کاستی زیاد بویژه در خصوص کاربری های خدماتی است. اختلاف سرانه متوسط کاربری ها در این محله در مقایسه با میزان مطلق سرانه شهر حدود ۷۲ متر مربع می باشد. میزان سرانه کل در سطح منطقه شش معادل ۱۲۶/۴ مترمربع است که حدود ۴۲ متر بیش از میزان سرانه محله فقیرنشین ولیعصر می باشد.

نقشه ۱: استان همدان Hamadan Management and Planning Organization Source:

کمبود سرانه محله مذکور بویژه در زمینه کاربری‌های فرهنگی، آموزشی، بهداشتی، تفریحی و ورزشی قابل توجه است. بعنوان مثال متوسط سرانه کاربری‌های مذکور در سطح منطقه ۲ همدان ۱۰/۳ متر مربع و در سطح منطقه ۴ شهری ۲/۲ متر مربع است، در حالیکه این میزان در محدوده محله فقیرنشین ولیعصر ۱/۴ متر مربع می‌باشد. بدین ترتیب ملاحظه می‌گردد در سطح محله مذکور کمبود شدیدی در دسترسی به خدمات محله‌ای وجود دارد.

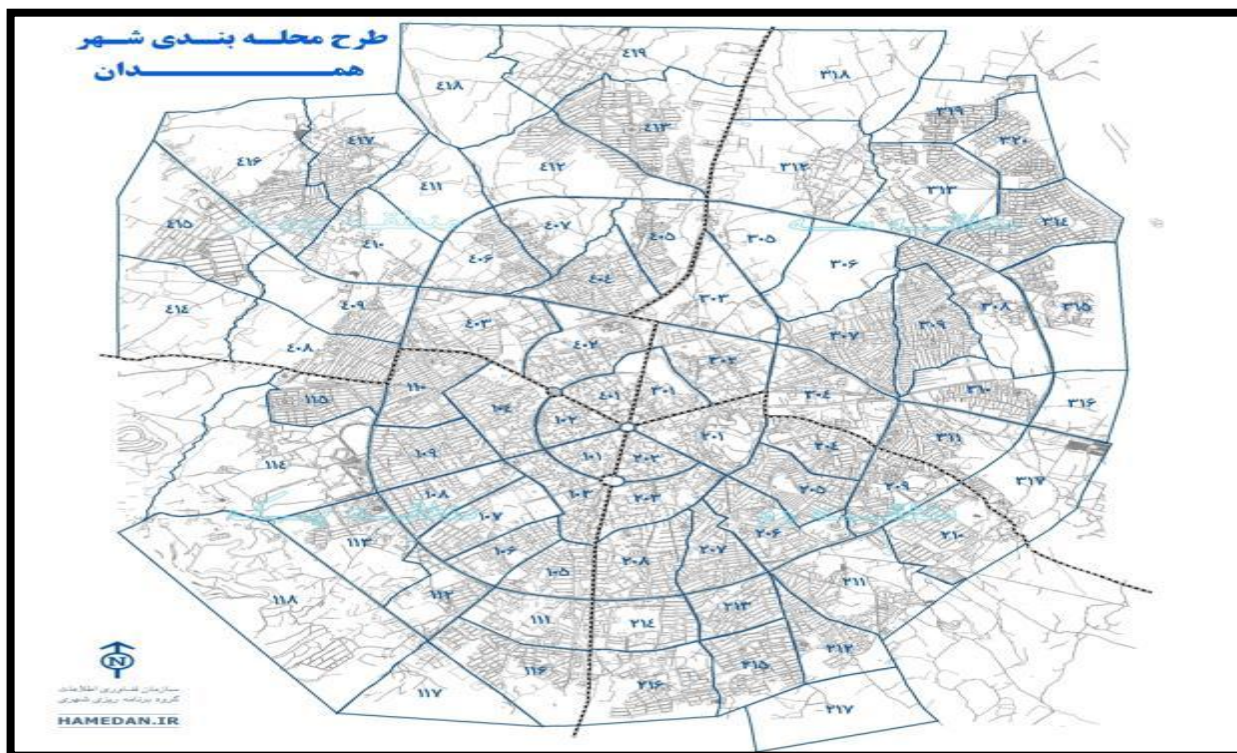

نقشه ۲: شهرستان همدان Management and Planning Organization of Hamadan

- تحلیلی بر رضایتمندی در منطقه مورد مطالعه بر اساس روش پرسشنامه‌ای وبا استفاده از نرم افزار spss همان‌طور که در بالا آمده است محدوده مورد مطالعه اسکان غیررسمی ولیعصر در شهر همدان می‌باشد. در تصویر (۶) که محله‌های همدان توسط شهرداری همدان کدبندی شده‌اند، کد محدوده مورد مطالعه ۴۱۷، ۴۱۶، ۴۱۱ و ۴۱۰ می‌باشند که شامل هسته اولیه و تاریخی ۴۱۷ می‌باشد و پژوهش حاضر به دلیل دخالت دادن متغیرهای بومی و غیر بومی و تأثیر آن بر ادراکات ذهنی ساکنان از کیفیت زندگی و همچنین سهولت کار چهار منطقه مورد بررسی قرار می‌گیرد. همان‌طور که در تاریخچه محله ولیعصر گفته شد، این محله روستایی هسته اولیه روستای دیزج می‌باشد. متشکل از ۸۰ خانوار در تا ۵۰ سال پیش بوده که همان قسمت ۴۱۷ می‌باشد و بیستر ساکنان این منطقه بومی می‌باشند و وضع مالی آنها متوسط به پایین می‌باشد و اکثراً به کار کشاورزی در زمین‌های همجوار باروستان مشغول بوده‌اند. که با مهاجرت بخش نسبتاً زیادی از مهاجرین از داخل استان و استانهای همجوار مواجه می‌گردد.

تصویر ۳: موقعیت منطقه مورد مطالعه در شهر همدان 2016 google earth Source:

تصویر ۴: نقشه منطقه بندی شهر همدان (سازمان فناوری اطلاعات، گروه برنامه ریزی شهری-شهرداری

در پژوهش حاضر با توجه به پرسشنامه به بررسی پارامترها و شاخصهای مختلف در کوی ولیعصر پرداخته شده است

پرسشنامه:

۱	میزان رضایت از اندازه واحد مسکونی خود	خیلی زیاد	زیاد	متوسط کم	خیلی کم
۲	میزان رضایت از نوع ساخت و طراحی مسکن خود	خیلی زیاد	زیاد	متوسط کم	خیلی کم
۳	میزان رضایت از امکانات و تاسیسات واحد مسکونی خود	خیلی زیاد	زیاد	متوسط کم	خیلی کم
۴	میزان رضایت از کیفیت نوسازی و استحکام واحد مسکونی خود	خیلی زیاد	زیاد	متوسط کم	خیلی کم
۵	میزان رضایت از وضعیت تراکم ساختمانی مسکن خود (تعداد واحدهای مسکونی)	خیلی زیاد	زیاد	متوسط کم	خیلی کم
۶	میزان رضایت از اجاره بهای مسکن در محله خود	خیلی زیاد	زیاد	متوسط کم	خیلی کم
۷	میزان رضایت از امکانات و حمایت‌های دولتی برای خرید مسکن در محله خود	خیلی زیاد	زیاد	متوسط کم	خیلی کم
۸	میزان رضایت از وضعیت دسترسی به آب آشامیدنی	خیلی زیاد	زیاد	متوسط کم	خیلی کم
۹	میزان رضایت از وضعیت دسترسی به برق	خیلی زیاد	زیاد	متوسط کم	خیلی کم
۱۰	میزان رضایت از وضعیت دسترسی به گاز	خیلی زیاد	زیاد	متوسط کم	خیلی کم
۱۱	میزان رضایت از وضعیت دسترسی به تلفن و تلفن همراه	خیلی زیاد	زیاد	متوسط کم	خیلی کم
۱۲	میزان رضایت از وضعیت سیستم فاضلاب	خیلی زیاد	زیاد	متوسط کم	خیلی کم
۱۳	در مجموع چقدر از وضعیت تاسیسات و تجهیزات راضی هستید	خیلی زیاد	زیاد	متوسط کم	خیلی کم
۱۴	میزان رضایت از امکانات و مبلمان فضاهای شهری	خیلی زیاد	زیاد	متوسط کم	خیلی کم
۱۵	میزان رضایت از روشنایی نور خیابان‌ها و فضاهای شهری	خیلی زیاد	زیاد	متوسط کم	خیلی کم
۱۶	در مجموع چقدر از وضعیت امکانات و خدمات شهری راضی هستید	خیلی زیاد	زیاد	متوسط کم	خیلی کم
۱۷	میزان رضایت از هزینه حمل و نقل عمومی خود	خیلی زیاد	زیاد	متوسط کم	خیلی کم
۱۸	میزان رضایت از کیفیت خیابان‌ها و مسیرهای پیاده	خیلی زیاد	زیاد	متوسط کم	خیلی کم
۱۹	میزان رضایت از امکان پیاده روی در محله خود	خیلی زیاد	زیاد	متوسط کم	خیلی کم
۲۰	میزان رضایت از ایمنی خود در مقابل زلزله و بلایای طبیعی	خیلی زیاد	زیاد	متوسط کم	خیلی کم
۲۱	به طور کلی و با توجه به تمامی سؤالات قبل تا چه حد از زندگی در محله خود راضی هستید؟	خیلی زیاد	زیاد	متوسط کم	خیلی کم
۲۱	در مجموع و نسبت به چهار سال گذشته کیفیت زندگی شما چه تغییری کرده است؟	خیلی بهتر	تر	متوسط	بدتر
۲۳	به طور کلی تا چه حد به بهتر شدن زندگی خود در آینده امید دارید؟	خیلی زیاد	زیاد	متوسط کم	خیلی کم

- سنجش وضعیت مسکن، خدمات شهری، حمل و نقل و ایمنی و رضایتمندی با استفاده از روش T-sample-Tot - آزمون T یک نمونه‌ای ساده

وضعیت شاخص مسکن در نمونه مورد مطالعه

در ابتدا آمار توصیفی داده‌های بدست آمده از سنجش شاخص وضعیت مسکن ارائه می‌گردد؛

جدول ۱: آمارهای توصیفی نمرات شاخص وضعیت مسکن

تعداد افراد	تعداد سؤالات	میانگین کل	انحراف معیار
۳۷۵	۷	۲/۴۰	۰/۶۰۵

Source: Research findings

اطلاعات جدول فوق نشان می‌دهد که برای سنجش شاخص وضعیت مسکن مجموعاً ۷ سؤال مورد استفاده قرار گرفته است. انحراف معیار نمرات شاخص وضعیت مسکن نیز حدود ۰/۶۰۵ است که نشان‌دهنده میزان پراکندگی داده‌های مربوط به این شاخص می‌باشد.

در ادامه میانگین مشاهده شده نمرات شاخص وضعیت مسکن که از تقسیم نمره میانگین کل بر تعداد سؤالات بدست آمده با میانگین مورد انتظار^۱، از طریق آزمون t تک نمونه‌ای پرداخته‌ایم تا مشخص گردد وضعیت شاخص مسکن در

^۱ میانگین مورد انتظار هر گویه در این پرسشنامه ۳ است زیرا $1 + 2 + 3 + 4 + 5 = 5 = 3$

مقایسه با متوسط جامعه چگونه است. آزمون t تک نمونه‌ای مشخص می‌کند که آیا میانگین مشاهده شده در مقایسه با میانگین مورد انتظار متفاوت است یا خیر.

جدول ۲: آزمون t تک نمونه‌ای برای مقایسه میانگین مشاهده شده شاخص وضعیت مسکن با میانگین مورد انتظار

میانگین مشاهده شده	میانگین مورد انتظار	تفاوت میانگین	مقدار t	درجه آزادی	سطح معنی‌داری
۲/۴۰	۳	۰/۵۹	۷/۵۵	۳۷۴	۰/۰۰

Source: Research findings

با توجه به جدول فوق مشاهده می‌شود، میانگین مشاهده شده نمره شاخص وضعیت مسکن در نمونه مورد مطالعه ۲/۴۰ به دست آمده، که این مقدار از میانگین مورد انتظار یعنی ۳ کمتر است. با توجه به اینکه سطح معنی‌داری مقدار t محاسبه شده یعنی ۷/۵۵ درجه آزادی ۳۷۴ پایین‌تر از ۰/۰۵ می‌باشد ($t=7/55$ ، $df=374$ ، $p=0/000$)، لذا تفاوت بین میانگین مشاهده شده و میانگین مورد انتظار معنی‌دار می‌باشد ($P<0/05$). بنابراین با ۹۵ درصد اطمینان می‌توان گفت که میزان شاخص وضعیت مسکن در نمونه مورد مطالعه پایین‌تر از حد متوسط است.

- وضعیت شاخص وضعیت خدمات شهری در نمونه مورد مطالعه

در ابتدا آمار توصیفی داده‌های بدست آمده از سنجش شاخص وضعیت خدمات ارائه می‌گردد؛

جدول ۳: آمارهای توصیفی نمرات شاخص وضعیت خدمات

تعداد افراد	تعداد سوالات	میانگین کل	انحراف معیار
۳۷۵	۹	۲/۶۱	۰/۶۷۵

Source: Research findings

اطلاعات جدول فوق نشان می‌دهد که برای سنجش شاخص وضعیت خدمات شهری مجموعاً ۹ سؤال مورد استفاده قرار گرفته است. انحراف معیار نمرات شاخص وضعیت مسکن نیز حدود ۰/۶۷۵ است که نشان‌دهنده میزان پراکندگی داده‌های مربوط به این شاخص می‌باشد.

جدول ۴: آزمون t تک نمونه‌ای برای مقایسه میانگین مشاهده شده شاخص وضعیت خدمات با میانگین مورد انتظار

میانگین مشاهده شده	میانگین مورد انتظار	تفاوت میانگین	مقدار t	درجه آزادی	سطح معنی‌داری
۲/۶۱	۳	۰/۳۸	۴/۳۹	۳۷۴	۰/۰۰

Source: Research findings

با توجه به جدول فوق مشاهده می‌شود، میانگین مشاهده شده نمره شاخص وضعیت خدمات در نمونه مورد مطالعه ۲/۶۱ به دست آمده، که این مقدار از میانگین مورد انتظار یعنی ۳ کمتر است. با توجه به اینکه سطح معنی‌داری مقدار t محاسبه شده یعنی ۴/۳۹ درجه آزادی ۳۷۴ پایین‌تر از ۰/۰۵ می‌باشد ($t=4/39$ ، $df=374$ ، $p=0/000$)، لذا تفاوت بین میانگین مشاهده شده و میانگین مورد انتظار معنی‌دار می‌باشد ($P<0/05$). بنابراین با ۹۵ درصد اطمینان می‌توان گفت که میزان شاخص وضعیت خدمات شهری در نمونه مورد مطالعه پایین‌تر از حد متوسط است.

- وضعیت شاخص وضعیت حمل و نقل در نمونه مورد مطالعه

در ابتدا آمار توصیفی داده‌های بدست آمده از سنجش شاخص وضعیت حمل و نقل ارائه می‌گردد؛

جدول ۵: آمارهای توصیفی نمرات شاخص وضعیت حمل و نقل

تعداد افراد	تعداد سوالات	میانگین کل	انحراف معیار
۳۷۵	۳	۲/۱۰	۰/۶۸۴

Source: Research findings

اطلاعات جدول فوق نشان می‌دهد که برای سنجش شاخص وضعیت خدمات شهری مجموعاً ۳ سؤال مورد استفاده قرار گرفته است. انحراف معیار نمرات شاخص وضعیت حمل و نقل نیز حدود ۰/۶۸۴ است که نشان‌دهنده میزان پراکندگی داده‌های مربوط به این شاخص می‌باشد.

جدول ۶: آزمون t تک نمونه‌ای برای مقایسه میانگین مشاهده شده شاخص وضعیت حمل و نقل با میانگین مورد انتظار

میانگین مشاهده شده	میانگین مورد انتظار	تفاوت میانگین	مقدار t	درجه آزادی	سطح معنی‌داری
۲/۱۰	۳	۰/۸۹	۱۰/۰۱	۳۷۴	۰/۰۰

Source: Research findings

با توجه به جدول فوق مشاهده می‌شود، میانگین مشاهده شده نمره شاخص وضعیت خدمات در نمونه مورد مطالعه ۲/۱۰ به دست آمده، که این مقدار از میانگین مورد انتظار یعنی ۳ کمتر است. با توجه به اینکه سطح معنی‌داری مقدار t محاسبه شده یعنی ۱۰/۰۱ درجه آزادی ۳۷۴ پایین‌تر از ۰/۰۵ می‌باشد ($t=10.01$ ، $df=374$ ، $p=0.000$)، لذا تفاوت بین میانگین مشاهده شده و میانگین مورد انتظار معنی‌دار می‌باشد ($P<0.05$). بنابراین با ۹۵ درصد اطمینان می‌توان گفت که میزان شاخص وضعیت حمل و نقل در نمونه مورد مطالعه پایین‌تر از حد متوسط است.

-وضعیت شاخص وضعیت ایمنی در نمونه مورد مطالعه

در ابتدا آمار توصیفی داده‌های بدست آمده از سنجش شاخص وضعیت ایمنی ارائه می‌گردد؛

جدول ۷: آمارهای توصیفی نمرات شاخص وضعیت ایمنی

تعداد افراد	تعداد سؤالات	میانگین کل	انحراف معیار
۳۷۵	۱	۲/۳۲	۰/۹۳۷

Source: Research findings

اطلاعات جدول فوق نشان می‌دهد که برای سنجش شاخص وضعیت ایمنی مجموعاً ۱ سؤال مورد استفاده قرار گرفته است. انحراف معیار نمرات شاخص وضعیت ایمنی نیز حدود ۰/۹۳۷ است که نشان‌دهنده میزان پراکندگی داده‌های مربوط به این شاخص می‌باشد.

جدول ۸: آزمون t تک نمونه‌ای برای مقایسه میانگین مشاهده شده شاخص وضعیت ایمنی با میانگین مورد انتظار

میانگین مشاهده شده	میانگین مورد انتظار	تفاوت میانگین	مقدار t	درجه آزادی	سطح معنی‌داری
۲/۳۲	۳	۰/۶۷	۵/۵۶	۳۷۴	۰/۰۰

Source: Research findings

با توجه به جدول فوق مشاهده می‌شود، میانگین مشاهده شده نمره شاخص وضعیت خدمات در نمونه مورد مطالعه ۲/۳۲ به دست آمده، که این مقدار از میانگین مورد انتظار یعنی ۳ کمتر است. با توجه به اینکه سطح معنی‌داری مقدار t محاسبه شده یعنی ۵/۵۶ درجه آزادی ۳۷۴ پایین‌تر از ۰/۰۵ می‌باشد ($t=5.56$ ، $df=374$ ، $p=0.000$)، لذا تفاوت بین میانگین مشاهده شده و میانگین مورد انتظار معنی‌دار می‌باشد ($P<0.05$). بنابراین با ۹۵ درصد اطمینان می‌توان گفت که میزان شاخص وضعیت ایمنی در نمونه مورد مطالعه پایین‌تر از حد متوسط است.

-وضعیت شاخص وضعیت رضایتمندی در نمونه مورد مطالعه

در ابتدا آمار توصیفی داده‌های بدست آمده از سنجش شاخص وضعیت رضایتمندی ارائه می‌گردد؛

جدول ۹: آمارهای توصیفی نمرات شاخص وضعیت رضایتمندی

تعداد افراد	تعداد سؤالات	میانگین کل	انحراف معیار
۳۷۵	۳	۲/۴۳	۰/۷۲۷

Source: Research findings

اطلاعات جدول فوق نشان می‌دهد که برای سنجش شاخص وضعیت رضایتمندی مجموعاً ۳ سؤال مورد استفاده قرار گرفته است. انحراف معیار نمرات شاخص وضعیت رضایتمندی نیز حدود ۰/۷۲۷ است که نشان‌دهنده میزان پراکندگی داده‌های مربوط به این شاخص می‌باشد.

جدول ۱۰: آزمون t تک نمونه‌ای برای مقایسه میانگین مشاهده شده رضایتمندی میانگین مورد انتظار

میانگین مشاهده شده	میانگین مورد انتظار	تفاوت میانگین	مقدار t	درجه آزادی	سطح معنی‌داری
۲/۴۳	۳	۰/۵۶	۵/۹۶	۳۷۴	۰/۰۰

Source: Research findings

با توجه به جدول فوق مشاهده می‌شود، میانگین مشاهده شده نمره شاخص وضعیت رضایتمندی در نمونه مورد مطالعه ۲/۴۳ به دست آمده، که این مقدار از میانگین مورد انتظار یعنی ۳ کمتر است. با توجه به اینکه سطح معنی‌داری مقدار t محاسبه شده یعنی ۵/۹۶ درجه آزادی ۳۷۴ پایین‌تر از ۰/۰۵ می‌باشد ($t=5/96$ ، $df=374$ ، $p=0/000$)، لذا تفاوت بین میانگین مشاهده شده و میانگین مورد انتظار معنی‌دار می‌باشد ($P<0/05$). بنابراین با ۹۵ درصد اطمینان می‌توان گفت که میزان شاخص وضعیت رضایتمندی در نمونه مورد مطالعه پایین‌تر از حد متوسط است.

- بررسی روابط همبستگی بین شاخص‌های پژوهش از طریق روش رگرسیون و پیدا کردن مدل نهایی پژوهش

با توجه به روند پژوهش، روش همبستگی به عنوان متدلوژی در تحلیل‌های آماری این تحقیق استفاده شد. تحقیق همبستگی یکی از روش‌های تحقیق توصیفی (غیرآزمایشی) است که رابطه میان متغیرها را براساس هدف تحقیق بررسی می‌کند. می‌توان تحقیقات همبستگی را براساس هدف به سه دسته تقسیم کرد: همبستگی برای بررسی نوع و میزان رابطه متغیرها استفاده می‌شود. ضریب همبستگی شاخصی است ریاضی که جهت و مقدار رابطه‌ی بین دو متغیر را توصیف می‌کند. ضریب همبستگی در مورد توزیع‌های دویا چند متغیره به کار می‌رود. اگر مقادیر دو متغیر شبیه هم تغییر کند یعنی با کم یا زیاد شدن یکی دیگری هم کم یا زیاد شود به گونه‌ای که بتوان رابطه آنها را به صورت یک معادله بیان کرد می‌گویم بین این دو متغیر همبستگی وجود دارد (Habibi, 2012).

در این بخش به منظور بررسی چگونگی و شدت اثرگذاری عوامل مختلف رضایتمندی از وضعیت مسکن بر میزان شاخص رضایتمندی کلی از فضای کالبدی محله مورد مطالعه از روش رگرسیون استفاده می‌کنیم. به عبارت دیگر، متغیر وابسته تحقیق، شاخص رضایتمندی کلی از فضای کالبدی و متغیر مستقل عبارت است از: رضایتمندی ساکنین از وضعیت مسکن

یکی از جداولی خروجی آزمون رگرسیون خطی چندگانه، جدول Model Summary می‌باشد که این جدول به بررسی ضریب همبستگی بین متغیرها و ضریب تعیین تعدیل شده می‌پردازد.

جدول ۱۱: Std. Error of the Estimate Model Summary میزان

مدل	میزان R Square	Std. Error of the Estimate
۱	۰/۳۵۲	۰/۱۲۴

Source: Research findings

نتایج حاصله از جدول بالا حاکی از این می‌باشد که مقدار ضریب همبستگی (R) بین متغیرها ۰/۳۵۲ می‌باشد که نشان می‌دهد بین متغیر مستقل و متغیر وابسته تحقیق همبستگی ضعیف وجود دارد.

جدول بعدی این آزمون مربوط به جدول ANOVA است که که برازندگی مدل را مورد بررسی قرار می‌دهد.

جدول ۱۲: جدول ANOVA

سطح معنی داری	مقدار F	مدل
۰/۰۰۶	۸/۰۶۹	total Residual Regression

Source: Research findings

متغیر وابسته: Y

با توجه به معنی داری مقدار آزمون F در سطح خطای کوچک‌تر از ۰/۰۵ می‌توان نتیجه گرفت که مجموعه متغیر مستقل ذکر شده قادرند تغییرات شاخص رضایتمندی کلی از محله را در این نمونه بیان کند. خروجی بعدی، جدول coefficients می‌باشد، که این جدول میزان تأثیر متغیر در مدل را نشان می‌دهد.

جدول ۱۳: رابطه و تأثیر متغیر رضایتمندی از مسکن بر رضایتمندی کلی از محله

تحلیل همبستگی				
سطح معنی داری	مقدار t	ضریب‌های استاندارد شده	ضریب‌های استاندارد نشده	مدل تحلیلی
		Beta مقدار	انحراف معیار	B مقدار
۰/۰۰۶	۲/۸۴۱	۰/۳۵۲	۰/۱۰۳	رضایتمندی

Source: Research findings

همان‌طور که در جدول بالا مشخص است بر اساس میزان سطح معنی داری (P-Value)، شاخص رضایتمندی از مسکن بر رضایتمندی از محله اثرگذار است. این امر بدان معنا می‌باشد که بین ۲ عامل این نمونه رابطه معنادار وجود دارد و شاخص رضایتمندی از مسکن با مقدار ضریب استاندارد شده (Beta) ۰/۳۵۲ تأثیر ضعیفی در ارتقا سطح عوامل رضایتمندی کلی در نمونه مورد بررسی دارا می‌باشد. به عبارت دیگر می‌توان گفت رابطه ضعیف و مستقیم بین ارتقا رضایتمندی کلی به وسیله عوامل رضایتمندی از وضعیت مسکن وجود دارد. در این بخش متغیر وابسته تحقیق، شاخص رضایتمندی کلی از فضای کالبدی و متغیر مستقل عبارت است از: رضایتمندی ساکنین از وضعیت خدمات

جدول ۱۴: Model Summary

مدل	R	میزان R Square	Std. Error of the Estimate
۱	۰/۲۲۴	۰/۰۵	۰/۶۶۳

Source: Research findings

نتایج حاصله از جدول بالا حاکی از این می‌باشد که مقدار ضریب همبستگی (R) بین متغیرها ۰/۳۵۲ می‌باشد که نشان می‌دهد بین متغیر مستقل و متغیر وابسته تحقیق همبستگی ضعیف وجود دارد.

جدول بعدی این آزمون مربوط به جدول ANOVA است که که برازندگی مدل را مورد بررسی قرار می‌دهد.

جدول ۱۵: جدول ANOVA

سطح معنی داری	مقدار F	مدل
۰/۰۸	۳/۰۶	total Residual Regression

Source: Research findings

متغیر وابسته: Y

با توجه به معنی داری مقدار آزمون F در سطح خطای کوچک‌تر از ۰/۰۵ می‌توان نتیجه گرفت که مجموعه متغیر مستقل ذکر شده قادر نیستند تغییرات شاخص رضایتمندی کلی از محله را در این نمونه بیان کند. پس رابطه‌ای را در مدل اصلی

بین از خدمات و رضایتمندی کلی از فضای کالبدی در محله را در نظر نمی گیریم. در این بخش متغیر وابسته تحقیق، شاخص رضایتمندی کلی از فضای کالبدی و متغیر مستقل عبارت است از: رضایتمندی ساکنین از وضعیت حمل و نقل

جدول ۱۶: Model Summary Std. Error of the Estimate میزان

مدل	میزان R	میزان R Square	Std. Error of the Estimate
۱	۰/۳۹۳	۰/۱۵۴	۰/۶۳۵

Source: Research findings

نتایج حاصله از جدول بالا حاکی از این می باشد که مقدار ضریب همبستگی (R) بین متغیرها ۰/۳۹۳ می باشد که نشان می دهد بین متغیر مستقل و متغیر وابسته تحقیق همبستگی ضعیف وجود دارد. جدول بعدی این آزمون مربوط به جدول ANOVA است که که برآزندگی مدل را مورد بررسی قرار می دهد.

جدول ۱۷: ANOVA جدول

مدل	مقدار F	سطح معنی داری
total Residual Regression	۱۰/۳۹	۰/۰۰۲

Source: Research findings

متغیر وابسته: Y

با توجه به معنی داری مقدار آزمون F در سطح خطای کوچک تر از ۰/۰۵ می توان نتیجه گرفت که مجموعه متغیر مستقل ذکر شده قادرند تغییرات شاخص رضایتمندی کلی از محله را در این نمونه بیان کند. خروجی بعدی، جدول coefficients می باشد، که این جدول میزان تأثیر متغیر در مدل را نشان می دهد.

جدول ۱۸: رابطه و تاثیر متغیر رضایتمندی از مسکن بر رضایتمندی کلی از محله

مدل تحلیلی	تحلیل همبستگی			سطح معنی داری
	ضریب های استاندارد نشده	ضریب های استاندارد شده	مقدار t	
	B مقدار	Beta مقدار	انحراف معیار	
رضایتمندی	۰/۳۷۰	۰/۱۱۵	۰/۳۹۳	۳/۲۲

Source: Research findings

همان طور که در جدول بالا مشخص است بر اساس میزان سطح معنی داری (P-Value)، شاخص رضایتمندی از حمل و نقل بر رضایتمندی از محله اثرگذار است. این امر بدان معنا می باشد که بین ۲ عامل این نمونه رابطه معنادار وجود دارد و شاخص رضایتمندی از حمل و نقل با مقدار ضریب استاندارد شده (Beta) ۰/۳۵۲ تأثیر ضعیفی در ارتقا سطح عوامل رضایتمندی کلی در نمونه مورد بررسی دارا می باشد. به عبارت دیگر می توان گفت رابطه ضعیف و مستقیم بین ارتقا رضایتمندی کلی به وسیله عوامل رضایتمندی از وضعیت حمل و نقل وجود دارد.

در این بخش متغیر وابسته تحقیق، شاخص رضایتمندی کلی از فضای کالبدی و متغیر مستقل عبارت است از: رضایتمندی ساکنین از وضعیت ایمنی

جدول ۱۹: Model Summary Std. Error of the Estimate میزان

مدل	میزان R	میزان R Square	Std. Error of the Estimate
۱	۰/۶۰۰	۰/۳۶۰	۰/۷۵۶

Source: Research findings

نتایج حاصله از جدول بالا حاکی از این می باشد که مقدار ضریب همبستگی (R) بین متغیرها ۰/۶۰۰ می باشد که نشان

می‌دهد بین متغیر مستقل و متغیر وابسته تحقیق همبستگی قوی وجود دارد. جدول بعدی این آزمون مربوط به جدول ANOVA است که که برازندگی مدل را مورد بررسی قرار می‌دهد.

جدول ۲۰: جدول ANOVA

سطح معنی داری	مقدار F	مدل
۰/۰۰	۳۲/۱۱۲	total Residual Regression

Source: Research findings

متغیر وابسته: Y

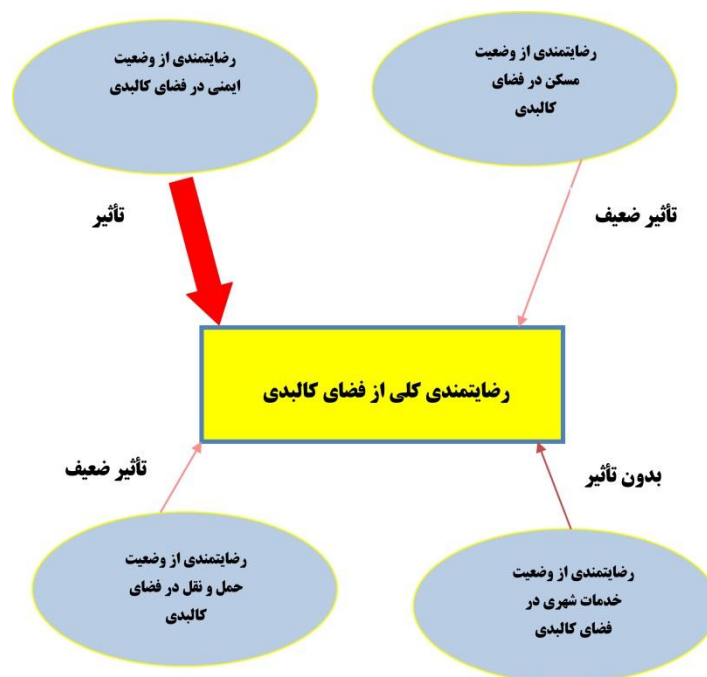
با توجه به معنی داری مقدار آزمون F در سطح خطای کوچک‌تر از ۰/۰۵ می‌توان نتیجه گرفت که مجموعه متغیر مستقل ذکر شده قادرند تغییرات شاخص رضایتمندی کلی از محله را در این نمونه بیان کند. خروجی بعدی، جدول coefficients می‌باشد، که این جدول میزان تأثیر متغیر در مدل را نشان می‌دهد.

جدول ۲۱: رابطه و تأثیر متغیر رضایتمندی از مسکن بر رضایتمندی کلی از محله

سطح معنی داری	مقدار t	ضریب‌های استاندارد شده		مدل تحلیلی
		ضریب‌های استاندارد شده	ضریب‌های استاندارد نشده	
۰/۰۰	۵/۶۶	Beta مقدار	B مقدار	رضایتمندی
		۰/۶۰۰	۰/۱۳۶	

Source: Research findings

همان‌طور که در جدول بالا مشخص است بر اساس میزان سطح معنی داری (P-Value)، شاخص رضایتمندی از ایمنی بر رضایتمندی از فضای کالبدی محله اثرگذار است. این امر بدان معنا می‌باشد که بین ۲ عامل این نمونه رابطه معنادار وجود دارد و شاخص رضایتمندی از ایمنی با مقدار ضریب استاندارد شده (Beta) ۰/۶۰۰ تأثیر قوی‌ای در ارتقا سطح عوامل رضایتمندی کلی در نمونه مورد بررسی دارا می‌باشد. به عبارت دیگر می‌توان گفت رابطه قوی و مستقیم بین ارتقا رضایتمندی کلی از فضای کالبدی محله به وسیله عوامل رضایتمندی از وضعیت ایمنی فضای کالبدی وجود دارد.

نمودار (۱): روایی مدل پژوهش

نتیجه‌گیری

با توجه به ارقام خروجی نرم افزار در آزمون t تک نمونه‌ای می‌توان نتیجه‌گیری کرد در همه‌ی ابعاد مورد مطالعه شامل خدمات شهری، حمل و نقل، ایمنی، مسکن و رضایتمندی کلی وضعیت موجود در سطحی پایین‌تر از سطح متوسط قرار دارد و در حقیقت موید این مطلب می‌باشد که وضعیت در همه‌ی ابعاد کالبدی و فضایی از نظر ساکنین نابسامان بوده و لازم است نسبت به ارتقای همه‌ی این ابعاد اقدامات لازم صورت گیرد. اما پس از رگرسیون‌گیری و پیدا کردن رابطه‌ی بین رضایتمندی کلی و هریک از شاخص‌های چهارگانه‌ی دیگر متوجه می‌شویم که طبق مدل نهایی بدست آمده خدمات شهری تقریباً رابطه‌ی معنا داری با رضایتمندی کلی نداشته و دو شاخص حمل و نقل و مسکن و سؤالات مربوط به آن‌ها ارتباط ضعیفی را با رضایتمندی کلی دارند اما شاخص ایمنی رابطه‌ی قوی‌ای با رضایتمندی کلی داشته که مؤکد آن است که به منظور ارتقا رضایتمندی ساکنان لازم است بیشترین اقدامات در بخش ایمنی صورت گیرد. عدم وجود حمایت‌های سازماندهی شده در بخش عمومی و دولتی از سرپناه در محلات مذکور، عدم امکان دستیابی آنان به منابع مورد نیاز ساخت، عدم تجهیز و بهسازی و نوسازی مسکن و ناتوانی اقتصادی ساکنین در استفاده از مواد و مصالح مناسب و همچنین عدم رعایت قوانین و قواعد استحکام بنا و ... مقوله‌ی ایمنی را در اینگونه سکونتگاه‌ها تبدیل به چالش بزرگی کرده است. با توجه به بررسی‌های بعمل آمده نتیجه حاکی از آن است که رضایتمندی از وضعیت ایمنی در فضای کالبدی از اهمیت زیادی برخوردار می‌باشد و بدلیل بافت فرسوده و ناکارآمد و معابر تنگ که خدمات رسانی رادچارمشکل نموده این مهم در سکونتگاه مورد مطالعه مختل شده است. این پژوهش بعنوان دست‌آورد علمی و کاربردی تهیه گردیده که با تدوین راهبردهایی اجرایی با هدف ساماندهی و فراهم نمودن زمینه‌های لازم در جهت رفع محدودیت‌های موجود توسط مدیریت شهری (شهرداری‌ها و مسکن و شهرسازی) از جمله اهداف اساسی طرح توانمندسازی در این بخش محسوب می‌گردد. بنابراین لازم است مطالعات و اقدامات ذیل مورد نظر قرار گیرد.

۱- مطالعات الگوی بهینه مسکن: این مطالعات با هدف تطابق دادن نیازها با نوع مسکن در محلات فقیرنشین و همچنین طراحی الگوهای متناسب با سطوح کوچک زمین در محلات مورد نظر تهیه می‌گردد.

۲- مطالعات الگوی بهینه تکنولوژی ساخت: در این مطالعات نوع تکنولوژی ساخت و مواد و مصالح با تأکید بر کاهش هزینه تولید مسکن و انطباق آن با استانداردهای مورد قبول، تهیه و برای اجراء در اختیار دستگاه‌های مجری و ساکنین قرار می‌گیرد.

۳- گروه‌های همیار مسکن: این گروه‌ها از میان افراد داوطلب در رشته‌های مورد نیاز ساخت مسکن تشکیل می‌گردند، در این راستا با در اختیار قرار دادن امکانات و تجهیزات لازم گروه‌های مورد نظر تجهیز و در محلات فعالیت‌های مشاوره‌ای - راهنمایی و آموزشی را آغاز می‌کنند.

پیشنهادها

- فرهنگ‌سازی و اطلاع‌رسانی چالش‌های مناطق حاشیه شهرها و استفاده از ظرفیت معتمدین و افراد متنفذ این مناطق

در جهت کنترل ساخت‌وسازها غیره مجاز و توسعه افسارگسیخته این مناطق که حلقه مفقوده‌ای در مدیریت شهری می‌باشد و احیای آن قطعاً موثر خواهد بود.

- تشویق سازمان‌های غیردولتی برای حضور و مشارکت در امر ساماندهی و توانمندسازی اجتماعات.

- برقراری سازوکار لازم قانونی برای حل اختلافات حقوقی و پشتیبانی از حق مسکن و امنیت سکونت در سکونتگاه‌های غیررسمی موجود.

- تقویت و ایفای نقش تضمین‌کننده و تنظیم‌کننده در جهت دسترسی همگان و در حد توان مالی اقبال کم‌درآمد شهری به نهادهای مسکن.

- حمایت بخش دولتی - عمومی از خانه‌سازی خانوارهای متقاضی کم‌درآمد و تشویق بخش خصوصی محلی به عرضه کالا و خدمات موردنیاز آنها و اولویت دادن به اجرای طرح‌های انبوه‌سازی در این زمینه.

- بازنگری کلیه قوانین و مقررات محدودکننده دسترسی اقبال کم‌درآمد به تسهیلات و اعتبارات رسمی.

- ایجاد صندوق‌های محلی برای خرده وام و پس‌انداز مسکن و اشتغال با مشارکت و سرمایه‌ی اولیه خود مردم ضمن بهره‌گیری از منابع دولتی، عمومی و خصوصی.

- تخصیص بخشی از وام‌های یارانه‌ای بخش دولتی برای تأمین مالی اولیه صندوق‌های وام محلی موردنظر

References

- Burgess, R. (1985), "Problems in Classification of Low Income Neighborhoods in Latin America", *Third World Planning Review*, 7, 287-306.
- Clarke, Jaelyn (2008), "Formulizing the Informal" M.A. Dissertation, Dal House University. [in Persian]
- Daneshpur (2009). Analysis of spatial inequality environments around the cities of Tehran, *Journal of Research of Fine Arts* [in Persian]
- Daneshpur (1999). Analyze the spatial inequality in cities, magazine gallery, architecture and urbanism college Shahid Beheshti University, No.29 [in Persian]
- De Souza (2001), "De-constructing Urban Space in Informal Settlements" the Case of Recife Brazil.
- Harvey, D. (2010). *Social justice and the city* (Vol. 1). University of Georgia Press
- Lynch, Kevin, *City View*, Translated by Manouchehr Mazini, Tehran, University of Tehran. (1993)
- Mozaffar (2002). From marginalization to urbanization, *The Seventh City Quarterly*, Third Year, No. 11, No. 8, pp. 5 [in Persian]
- Piran, Parviz. (1987) Urgent and heterogeneous urbanization in Tehran, *Journal of Political and Economic Information*, Nos. 1,3,4,5,7. [in Persian]
- Purewal, N.K. (2000), "Living in Margins: Social Access to Shelter in Urban South Asian" Alder Shot.
- Saraafi, M (2002). To the Theory for Organizing Official Records, *Seven Cities*, No. 8. [in Persian]
- Stadel, S. (1974), "The Structure of Squatter Settlements in Medellin", Colombia, Area, Insti
- Statistics Center of Iran; Detailed Results of Population and Housing Census - 2006 2011 2016 Hamedan Province [in Persian]
- Sheikhi, Mohammad (2003); Caravans, transition from marginalization to a pattern of settlement around the metropolises of Iran; collection of articles on marginalization and informal settlements; Volume II; Tehran: University of Social Welfare and Rehabilitation Sciences. [in Persian]
- UN- Habitat (2003), "The Challenge of Slums" *Global Report on Human Settlements*", London, Earth Scan.